

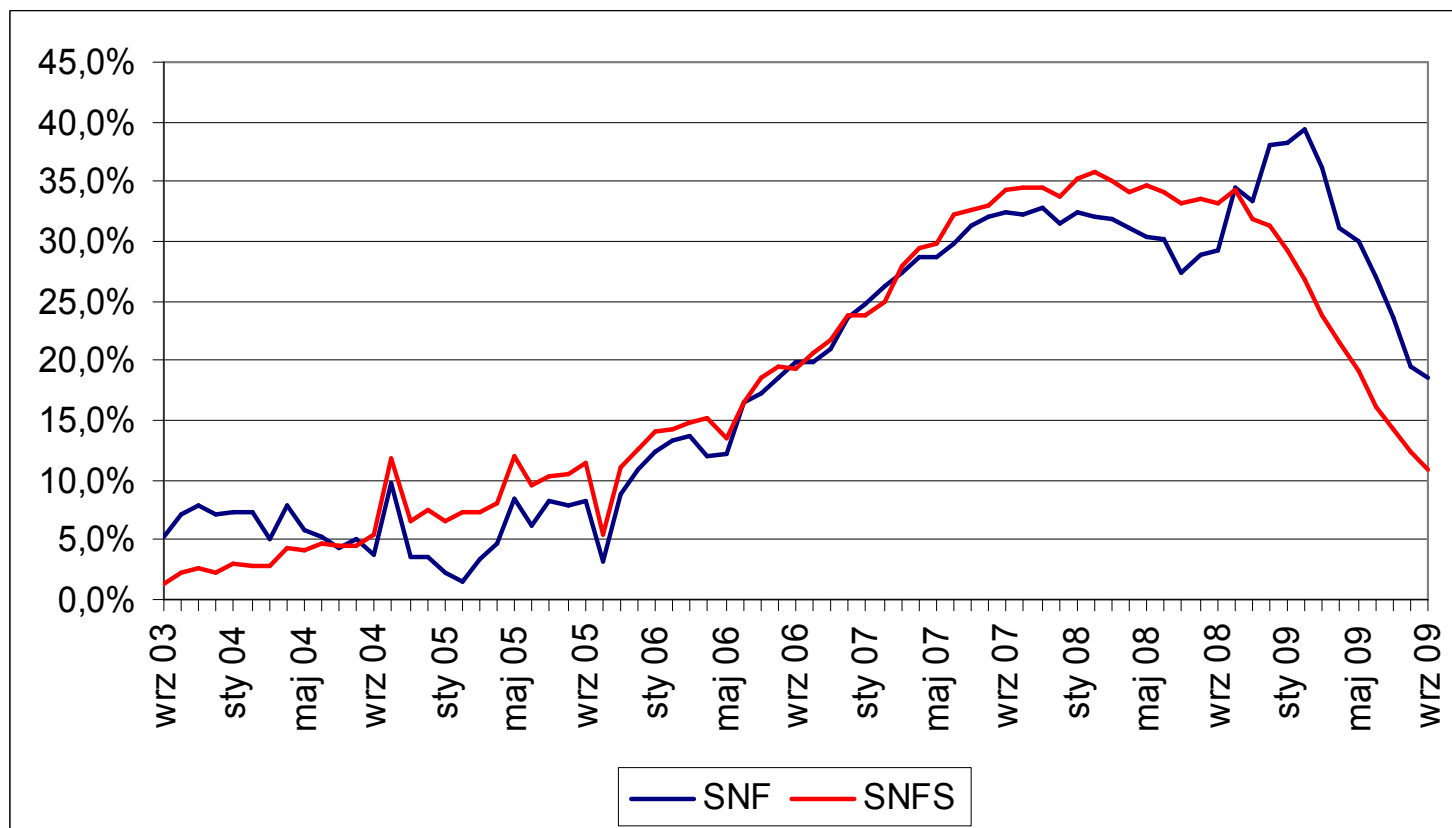
Dynamika kredytu w Polsce w okresie kryzysu – załamanie, czy tylko korekta?

Andrzej Bratkowski
Polkomtel SA

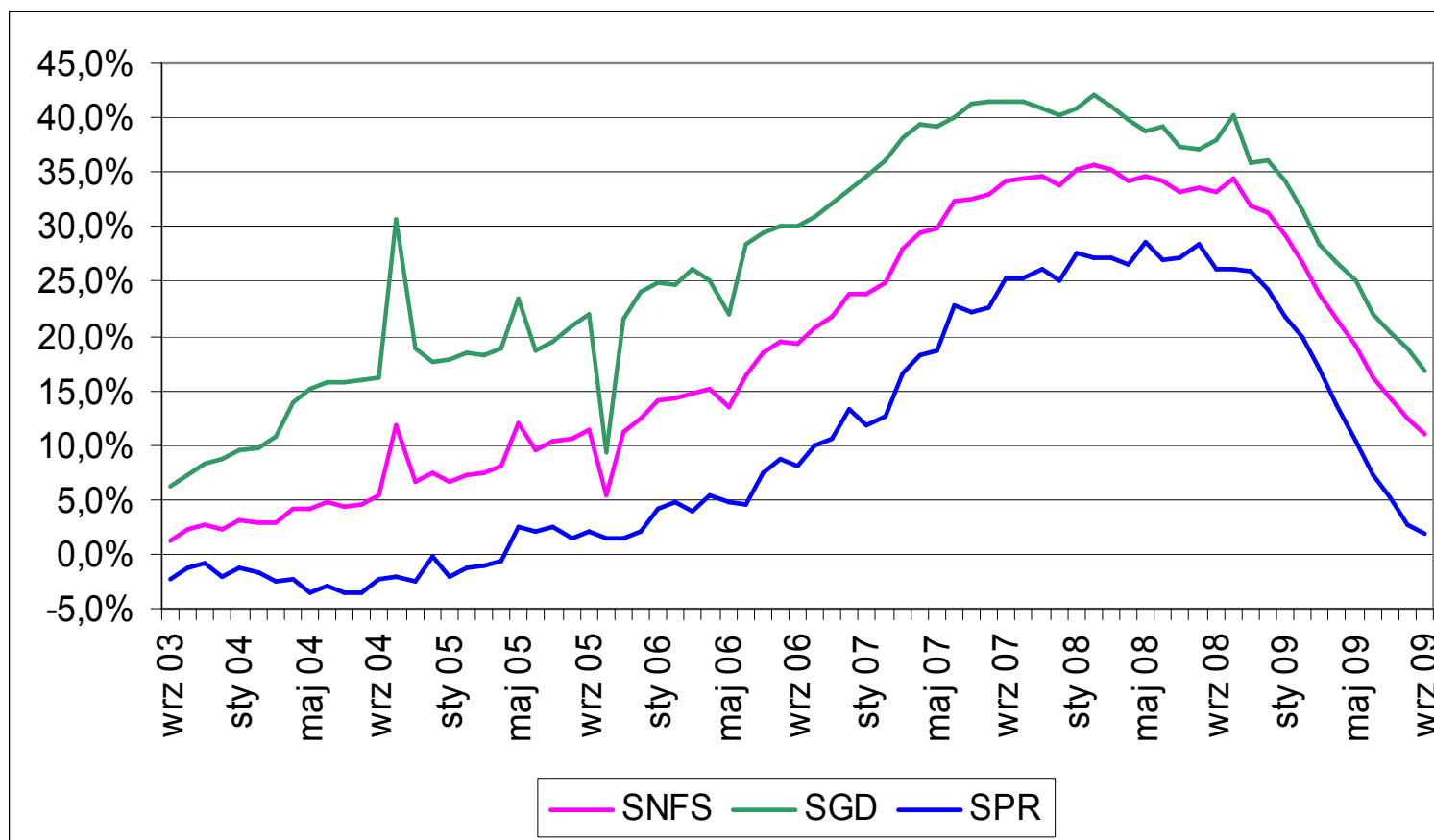
105 seminarium BRE-CASE
Warszawa, 19 listopada 2009

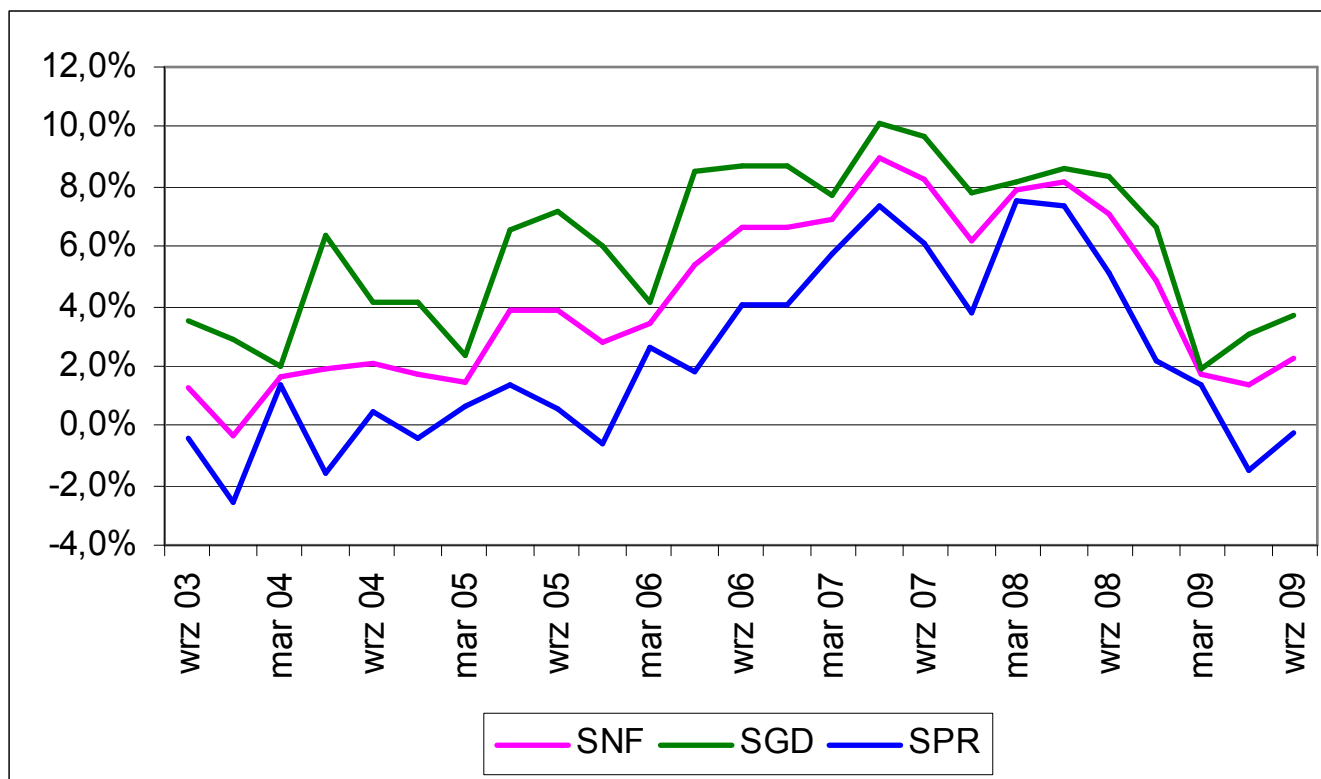
Roczna dynamika kredytu, mimo spadku,
nadal wynosi ponad 10%

Ale sytuacja przedsiębiorstw jest znacznie gorsza niż gospodarstw domowych

W I i II kwartale 2009 r. kredyt dla przedsiębiorstw miał ujemną dynamikę

Czy to jest credit crunch?

- Wg Bernanke i Lown *credit crunch* to: „znaczące przesunięcie w lewo krzywej podaży kredytów bankowych odpowiadającej stałej bezpiecznej stopie procentowej i stałej jakości potencjalnych kredytobiorców”.
- Od połowy 2008 r. do połowy 2009 r. w gospodarce polskiej mieliśmy do czynienia z gwałtownymi zmianami, które oddziaływały zarówno na podaż, jak i popyt na kredyt.
- Pogorszenie się sytuacji finansowej przedsiębiorstw powoduje zmiany w podaży kredytu, które nie spełniają definicji *credit crunch*.
- O *credit crunch* można mówić wtedy, gdy przyczyny spadku podaży kredytów leżą tylko po stronie banków.

Trzy główne potencjalne przyczyny credit crunch

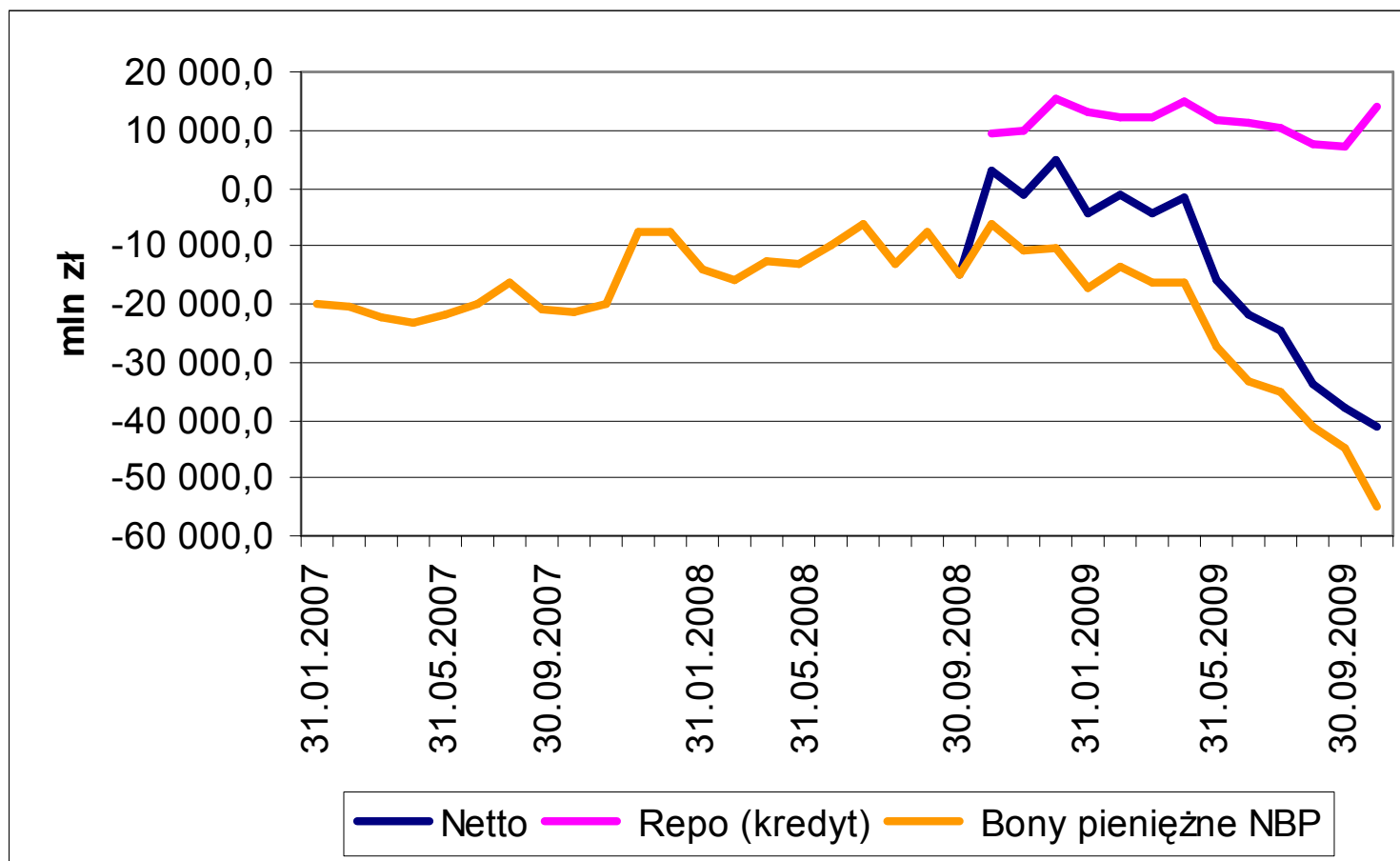
- problemy z płynnością
- niedostatek kapitału
- wzrost awersji do ryzyka

Czy dane potwierdzają występowanie tych problemów?

Płynność banków

- Kredyty większe od depozytów
- Szybki wzrost zadłużenia banków
- Gwałtowny wzrost spreadu WIBOR 3M do stopy referencyjnej
- Duży popyt na transakcje repo wskazujący na zróżnicowanie sytuacji płynnościowej banków

Operacje NBP

Płynność banków cd.

Ale:

- Od września 2008 do marca 2009 wartość dłużnych papierów wartościowych instytucji rządowych i samorządowych w aktywach sektora bankowego wzrosła o 31,6 mld zł.
- Regresje na danych przekrojowych dynamiki kredytu względem wskaźnika *kredyty/depozyty klientów*, a także *kredyty/zobowiązania wobec banków* są zupełnie nieistotne (dodatnie i nieistotne statystycznie współczynniki przy zmiennych objaśniających).

Sytuacja płynnościowa banków, mimo znacznego pogorszenia, nie miała decydującego wpływu na ich skłonność do udzielania kredytów.

Sytuacja kapitałowa banków

- Odpowiedzi na ankietę NBP sugerują, że brak kapitału był jednym z powodów zaostrzenia polityki kredytowej.

Ale oceny te należy traktować z dużym dystansem:

- Problemy kapitałowe jako przyczyna ograniczania podaży kredytów są w ankiecie wskazywane już w III kwartale 2007 r., kiedy kwartalna dynamika kredytu osiągała maksymalne wartości.
- W następnych kwartałach odsetek odpowiedzi wskazujących na tę przyczynę był niższy niż odsetek odpowiedzi przypisanych do ryzyka związanego z przewidywaną sytuacją gospodarczą.
- W okresie czerwiec 2008 – czerwiec 2009 współczynniki wypłacalności obniżyły się tylko nieznacznie, pozostając na poziomie znacznie powyżej minimum regulacyjnego.

Sytuacja kapitałowa banków cd.

- Regresja na danych przekrojowych dynamiki kredytu względem ich współczynnika wypłacalności pokazuje, że ograniczenie kapitałowe nie miało wpływu na dynamikę kredytów (ujemny i nieistotny statystycznie znak przy współczynniku wypłacalności).

Te wyniki dają podstawę do twierdzenia, że **sytuacja kapitałowa nie miała decydującego znaczenia dla dynamiki kredytu na polskim rynku.**

Awersja do ryzyka

- Ankieta NBP o sytuacji na rynku kredytowym pokazuje wyraźnie, że banki zaostrzyły politykę kredytową zarówno wobec przedsiębiorstw, jak i gospodarstw domowych.
- Tendencja ta pojawiła się już na początku 2008 r. (kiedy dynamika kredytów nadal była bardzo wysoka), ale była dość słaba.
- Do radykalnego zaostrzenia polityki doszło w IV kwartale 2008 r.
- Proces ten był kontynuowany w I i II kwartale 2009 r., choć skala zmian była już znacznie mniejsza.
- Głównym powodem zaostrzenia polityki wskazywanym przez banki było ryzyko związane z przewidywaną sytuacją gospodarczą.
- Także druga ankieta opracowywana przez NBP dla przedsiębiorstw wskazuje na pogorszenie się dostępu do kredytu, skutkujące m.in. wzrostem odsetka odmów udzielenia kredytu.

Awersja do ryzyka cd.

- To jednak nie przesądza, że mieliśmy w tym czasie do czynienia ze zjawiskiem *credit crunch*.
- Trzeba odróżnić wzrost ryzyka od wzrostu awersji do ryzyka.
- W czasie kryzysu pogarsza się sytuacja finansowa praktycznie wszystkich aktorów na rynku, czyli wszystkie firmy przechodzą do wyższych grup ryzyka.
- W takiej sytuacji, nawet jeśli zasady polityki wobec określonych grup ryzyka są niezmienione, wobec wszystkich podmiotów stosowane będą zaostrzone kryteria przyznawania kredytów.
- Bardzo trudno odróżnić wzrost awersji banków do ryzyka od ich reakcji na wzrost ryzyka, zarówno obserwując dynamikę kredytów, jak i zmiany w polityce kredytowej.
- Wydaje się jednak, że **wzrost awersji banków do ryzyka naprawdę wystąpił i obok zmiany sytuacji rynkowej był głównym powodem zaostrzenia polityki kredytowej.**

Nie można jednak całkowicie wykluczyć odmiennej interpretacji

- Jeśli bowiem banki ograniczały podaż kredytu antycypując problemy płynnościowe i kapitałowe, to fakt, że problemy te nie wystąpiły, niczego nie dowodzi.
- Podobnie, wyniki regresji operujące na historycznych wskaźnikach kondycji płynnościowej i kapitałowej banku nie mogły wykazać faktycznych przyczyn zaostrzenia polityki.

Pytanie, czy wzrost awersji do ryzyka lub antycypacja ograniczeń płynnościowych lub kapitałowych „istotnie” - jak tego wymaga definicja *credit crunch* - przesunął krzywą podaży kredytu wydaje się mniej istotnie niż odpowiedź na pytanie o **ekonomiczne skutki spadku dynamiki kredytu**.

Ocena tych skutków wymaga omówienia kwestii popytu na kredyt

Popyt na kredyt

Spadek PKB i produkcji w pierwszej fazie kryzysu z pewnością nie był spowodowany ograniczoną dostępnością kredytów, ale załamaniem się popytu zewnętrznego.

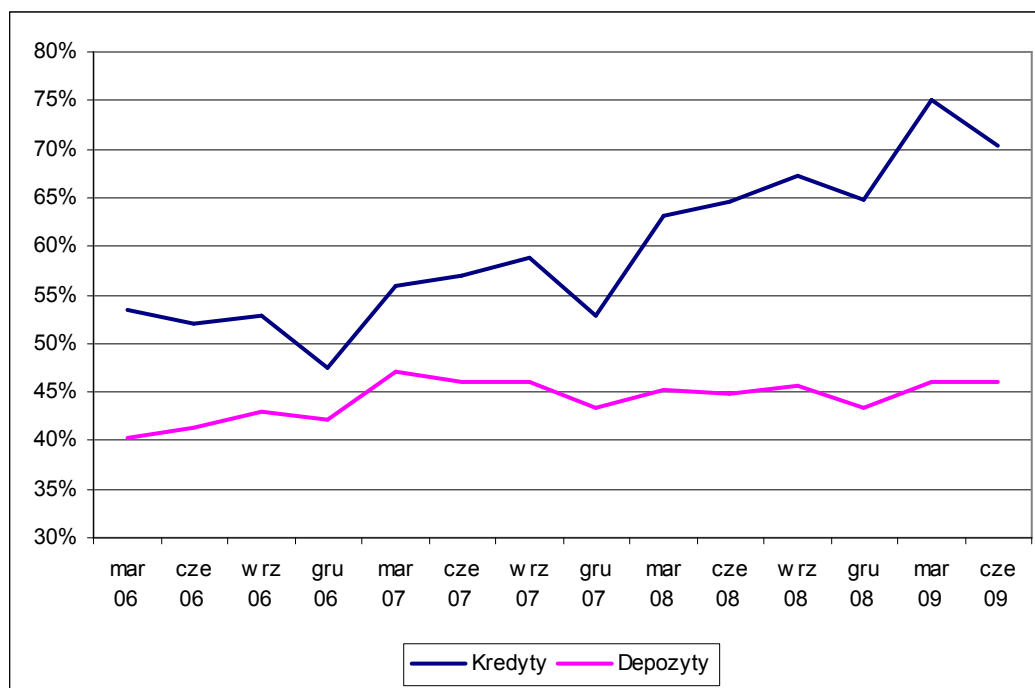
Popyt na kredyt w okresie kryzysu spadł, bo:

- Spadło wykorzystanie mocy produkcyjnej
- Spadł popyt zaopatrzeniowy – szczególnie w przypadku importu zaopatrzeniowego
- Wzrost bezrobocia zmniejszył popyt na kredyt gospodarstw domowych

Dynamika kredytu a wzrost

Wskaźniki płynności i aktywność inwestycyjna przedsiębiorstw pogorszyły się na skutek szoku zewnętrznego, a nie „niedoboru pieniądza” w gospodarce.

Relacja kredytów i depozytów przedsiębiorstw do PKB

Dynamika kredytu a wzrost

Redukcja dynamiki popytu krajowego była, obok osłabienia złotego, głównym czynnikiem, który umożliwił radykalne zmniejszenie nierównowagi zewnętrznej.

Radykalne zmniejszenie dynamiki kredytu spowodowane było przede wszystkim w pełni uzasadnionym – z punktu widzenia zarządzania ryzykiem w banku – zaostrzeniem polityki kredytowej.

Jeśli nawet był to *credit crunch*, to właśnie tego polska gospodarka w tym czasie potrzebowała.

Dynamika kredytu a wzrost

- Obecnie, wraz z poprawą sytuacji makroekonomicznej, widoczne jest złagodzenie polityki kredytowej i poprawa dynamiki kredytu.
- **Nie oznacza to jednak, że zagrożenie *credit crunch* minęło.**
- Sytuacja płynnościowa i kapitałowa banków nie pozwalają oczekiwać powrotu do dwucyfrowych dynamik wzrostu kredytu bez ponownego wzrostu ryzyka płynności i niedoboru kapitałów banków.
- Polska przynajmniej do momentu wejścia do strefy euro musi utrzymywać mniejszą zależność od importu zagranicznych oszczędności, niż to miało miejsce przed kryzysem.